

כמה יותר עמוקה, יותר מכוונת לעומק האמונה ורוממות הדעת, היא אותה ההשקפה הרואה את הרע הכללי, וסעיפיו הפרטיים כולם, בתור יסוד פועל מסודר ומאורגן, בתור חטיבה מטרתית, הקולעת אל מטרתה בחוגה, ובתור כלי של הכשר ואומנות להמטרה היותר כללית קדושה ועליונה, שתשיג את גמר השלמתה, בכליון הרע, בהעברתו, ובהשתנות אופיו לתכסיס הטוב היותר עליון. כמה היא עולה השקפה זו על ההשקפה הרציונלית השכיחה, החושבת את הרע הכללי ואת פרטיו המרובים רק לתוכן ענינים מקריים, שכל היסוד המתמיד שבהם איננו כי אם ההכרח הטבעי של החומר. זה נקל להבין אחרי החדירה בסדרנותו של הרע עצמו בכל ערכיו, במהלכיו הנפשיים והעולמיים, האישיים וההסתוריים. וקל וחומר שעולה היא השקפה זו העמוקה, המציינת את החטיביות של הרע בתור עמדה מסודרה, בנוגע להבהירות של ההבנה האמונית, ביחס להקדושה האלהית וכללות השלמות העליונה.

וכשאנו חודרים ויורדים לעומק הדברים, נראה שאותה הספקנות, הפיסימיות, המלקה את הרוח בהרצאותיה השטחיות, ביחס להכרת הרע הכללי וערכו במציאות, היא בעצמה תביא סוף סוף להצטרף לטובה, ולהתהפך לסם חיים בעולם.

כשהפיסימיות מתגברת ומאמללת את רוח האדם, היא מוכרחה לבא לידי אותה ההכרה, שהרע הוא כח עומד, המנביע מקורי רעות מתכונתו העמוקה, ולפיכך היאוש בא, שעמו מקושרת היא הרשעה, הכפירה וכל הנפילות הרעות שלה. אבל זאת ההשקפה בעצמה היא נותנת באחריתה כח סידורי אל הרע, לא רק מקרי וארעי, ומתוך כך באה היא מאליה ההכרה, שתוכנו הכללי וכל סעיפיו הנם יצירה טבועה, ויצירה טבועה מסודרת מעידה תמיד על המסדר והמכוון, ואז בא הרע כולו וכל הסתעפותיו להגלות בתור מכונה עובדת לשכלול הטוב העליון, המכוון בעצמו, במגמתה העליונה של ההויה. עולם חסד יבנה. ובאה מזה ההשקפה היותר עליונה, המנצחת את כל מה שעומד נגדה, וגדולת האמונה וקדושת השליטה האלהית האחדותית, דגלם של ישראל מעולם, בתורה, בחיים, ובתולדה, הכלולים בקדושת האמונה בטהרתה, מתבלטת בפאר והדר, ביפעה גדולה, וברוממות עליונה, ההולכת הלוך ואור.